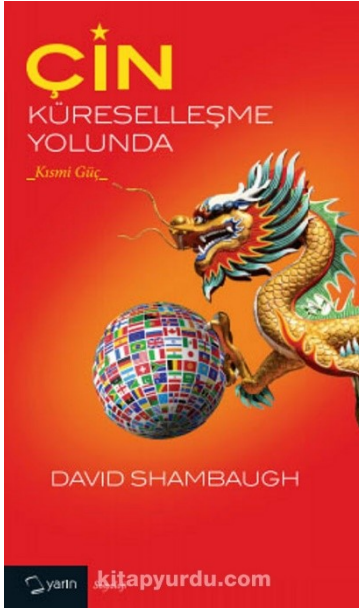

DAVID SHAMBAUGH, ÇİN KÜRESELLEŞME YOLUNDA: KISMİ GÜÇ, YARIN YAYINLARI, İSTANBUL 2016, 419 S.*

David Shambaugh, *China Goes Global: The Partial Power*, Yarin
Publishing, Istanbul 2016, 419 pgs.

Zeki Talustan GÜLTEN*

David Shambaugh tarafından kaleme alınan “Çin Küreselleşme Yolunda: Kısmi Güç” isimli kitap; “Çin’in Küresel Etkisini Anlamak” başlıklı birinci bölüm, “Çin’in Küresel Kimlikleri” başlıklı ikinci bölüm, “Çin’in Küresel Diplomatik Varlığı” başlıklı üçüncü bölüm, “Çin ve Küresel Yönetişim” başlıklı dördüncü bölüm, “Çin’in Küresel Ekonomik Varlığı” başlıklı beşinci bölüm, “Çin’in Küresel Kültürel Varlığı” başlıklı altıncı bölüm, “Çin’in Küresel Güvenlik Alanındaki Varlığı” başlıklı yedinci bölüm ve “Küreselleşmiş Bir Çin’le Baş Etmek” başlıklı sonuncu bölümüyle birlikte toplam sekiz bölümden oluşmaktadır. Yarin Yayınları tarafından 2016 yılında basılan eser toplam 419 sayfadan oluşmaktadır.

Kitap Çin’in yükselişini ve Çin’in küresel düzendeki iddialarını kimlik, diplomasi, küresel yönetim, ekonomi, kültür ve güvenlik alanlarında incelemiştir. Kitapta bu konular hakkında birçok Çinli veya Çin çalışan akademisyen, araştırmacı, yazar, analist ve stratejistin görüşlerine ve fikirlerine yer verilmiştir.

Kitabın “Çin’in Küresel Etkisini Anlamak” başlıklı birinci bölümü yazarın 1 Ekim 2009 tarihinde Çin’in milli bayramı ve Çin Halk Cumhuriyeti’nin 60. Yıldönümü vesilesiyle meşhur Tiananmen Meydanı’nın kuzey ucundaki bir geçit töreninde Cable News Network’e (CNN) bağlanarak canlı yayın yaptığı bir anısıyla başlamaktadır. Yazar birinci bölümde Çin’in dünyanın en önemli yükselen gücü olduğunu ve geçmiş yirmi yılda bu devletin çevreden merkeze doğru ilerlediğini ve her geçen gün dünyanın birçok

* **Geliş Tarihi:** 15.10.2023

* **Kabul Tarihi:** 21.11.2023

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, e-posta:talustann@gmail.com, ORCID:0000-0001-5818-8331.

DAVID SHAMBAUGH, ÇİN KÜRESELLEŞME YOLUNDA: KISMİ GÜÇ, YARIN YAYINLARI, İSTANBUL 2016, 419 S.

farklı yerinde Çin'e ait yeni bir şeyin dikkat ve ilgi çektiğini belirtmektedir.

Sahmabugh, Çin'in Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) ardından dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olduğunu ve Çin ekonomisinin 2025 yılında ABD'yi geride bırakarak birinci sıraya çıkacağını söylemiştir. Çin'in bahse konu olan küresel yayılmasının tesadüfen olmadığı vurgulamış ve bu yayılmanın temel olarak 1978 yılının Aralık ayındaki Çin Komünist Partisi (ÇKP) Üçüncü Genel Kurul Toplantısında alınan "reform ve açılma" politikasından kaynaklandığını ileri sürmüştür.

Çin'in dünyanın en büyük ikinci ekonomisine, ordusuna, bütçesine, dünyanın en büyük müzesine, büyük bir karasal yüzölçümüne, uçak gemisine, dünyanın en büyük hidroelektrik barajına, dünyanın en büyük yabancı döviz rezervine ve dünyanın en çok milyoner ve milyarderine sahip olduğunun altı çizilmiştir. Aynı zamanda Çin'in dünyanın en kalabalık nüfusunu barındırdığı, insanlı uzay programı geliştirdiği, dünyanın en büyük ihracatçısı ve dünyanın doğrudan yabancı yatırım çeken ve alan en büyük ikinci ülkesi ol olduğu, vurgulanmıştır. Nitekim küresel bir gücün sahip olması gereken özellikler olduğu ve Çin'in bunlara sahip olduğu söylenmiştir.

Ardından Çin diplomasının büyük ölçüde riskten kaçındığı ve ulusal çıkarlar bağlamında yönlendirildiği ve kendi konumunu belirlemeden önce diğer devletlerin durumunu görmeyi hedeflediği belirtilmiştir.

Kitap daha sonrasında "Çin'in Küresel Kimlikleri" başlıklı ikinci bölümünde Çin kimliğinin, Çinlilerin düşünce sisteminin derinlerinde tarihsel olarak aşağılanma ve kurban olma şeklinde tezahür ettiği vurgulanmıştır. Bu durumun Çin milliyetçiliğini ateşlediği öne sürülmüş, nitekim bu durumun iki yönü olduğu söylenmiştir. Bunlardan ilki Çin'in Batı'nın ve Japonya'nın elinde bir asır boyunca aşağılanmaya, küçümsemeye ve utanca maruz kalmış ve çeşitli acılar çekmiş bir ulus olduğu fikridir. Bir diğeri ise Çin'in tarih boyunca büyük ve önemli bir güç olduğu ve bu statüye dönmeyi hak ettiği düşüncesidir.

Bu bağlamda Çin'in uluslararası çaptaki duruşuyla ilgili farklı görüşlere ve tartışmalara yer verilmiştir. Nitekim bunlar "Uygun Zamanı Beklemek, Işığı Gizlemek, Öne Geçmemek, Fakat Bir Şeyler Yapmak", "Barışçı Yükseliş", "Küresel Yönetişim, Çok Tarafılık Ve "Sorumlu Güç" Teorisi1, ""Ahenkli Dünya" Kavramı", "Yumuşak Güç" Ve "Hegemonyadır".

Ardından Çin'in uluslararası kimliğinin spektrumu incelenmiş, farklı

düşünce okulları gösterilmiştir. Bu noktada spektrumun bir ucunda “Nativistlerin” bulunduğu ve nativistlerin ulusalcılar, popülistler ve Marksistlerden oluştuğu aynı zamanda bunların genel olarak dış dünyaya güvenmediği söylenmiştir. Sonrasında ikinci grubun “Realistler” olduğu ve bunların da nativistler gibi sağlam milliyetçiler olduğu belirtilmiştir. Ardından “Büyük Güçler Okulu” incelenmiş ve bu grubun Çin’in diplomasisini dünyanın büyük güçleri ve blokları arasında ile ilişkileri düzenlemeye odaklanması gerektiğini savundukları belirtilmiştir. Ardından “Önce Asya” grubuna geçilmiş ve bu grubun da Çin’in odağını yakın çevresine ve Asya’ya vermesi gerektiğini savunduğunun altı çizilmiştir. Sonrasında “Küresel Güney Okulu” incelenmiş, nitekim bu okulun Çin’in küresel çaptaki temel kimliğinin ve sorumluluğunun gelişmekte olan dünya ile birlikte bulunduğunu düşündükleri vurgulanmıştır. “Seçici Çoktarafılık” yanlılarının ise Çin’in ulusal güvenlik çıkarlarının söz konusu olduğu durumlarda küresel müdahalesini arttırması gerektiğini savundukları söylenmiştir. Son olarak “Küreselciler” incelenmiş ve bu grubun da yumuşak gücü tercih ettiği ve Çin’in küresel çapta sorumluluklar üstlenmesi gerektiğini savundukları öne sürülmüştür.

Kitap daha sonrasında “Çin’in Küresel Diplomatik Varlığı” başlıklı üçüncü bölüm ile devam etmiştir. Bu noktada ilk olarak Çin’in geçen kırk yılda uluslararası topluluktan izole edilmiş bir halden, onunla bütünleşmiş bir aktöre dönüştüğü ve bunun için de Çin’in uzun bir yol katettiği söylenmiştir.

Ardından geçen altmış yıl içerisinde Çin diplomasisinin on farklı evre geçirdiği belirtilmiştir. Bu evrelerin ilkinin 1949-1957 yılları arasında olduğu, ikinci evrenin 1958-1965 arası olduğu, üçüncünün 1966 ile 1970, dördüncünün 1971 ile 1978, beşincinin 1979-1982 seneleri içerisinde olduğu, altıncının 1982 ile 1989 arasını kapsadığı, yedinci dönemin 1989-1997 yılları arası olduğu, sekizinci dönemin 1998-2008 yılları arasında yaşandığı, dokuzuncu dönemin 2009 ile 2010 yıllarını kapsadığı ve son olarak da onuncu dönemin 2011 ile 2012 yıllarında gerçekleştiği ileri sürülmüştür.

Tüm bunların ardından Çin’de iç istikrarın güvenliğin temeli olduğu, Çin’in coğrafi konumu da dikkate alındığında dış güvenlik konseptinin de uzun süreli bir konu olduğu ve Çin’in coğrafi konumu nedeniyle sınır güvenliği ve karasal bütünlüğü noktasında endişelere sahip olduğu vurgulanmıştır.

DAVID SHAMBAUGH, ÇİN KÜRESELLEŞME YOLUNDA: KISMİ GÜÇ, YARIN YAYINLARI, İSTANBUL 2016, 419 S.

Bu bağlamda Çin'de dış siyaset karar alma ortamı bir küme ile anlatılmış, bu kümenin en içerisinde kıdemli liderlerin, onların dışında bakanlıkların, onların dışında istihbarat birimlerinin, onların dışında bölgelerin ve şirketlerin ve en dışta da toplumun yer aldığı belirtilmiştir.

Nitekim Çin'in ABD ile olan ilişkilerine değinilmiş ve bu iki devletin karşılıklı olarak ayrılmaz bir biçimde birbirlerine bağlandıkları, günümüzde de bu iki ulusun dünya meselelerinde en etkili iki aktör olduğu öne sürülmüştür.

Çin'in Rusya ile olan ilişkilerinin uzun bir tarihe sahip olduğu ve hem cumhuriyetçi hem de Komünist Çin'in Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nden (SSCB) bir şeyler öğrenmeye çalıştığı belirtilmiştir.

Çin'in Avrupa Birliği (AB) ile olan ilişkilerindeyse Soğuk Savaş'ın bitişinin ardından bu ilişkilerin hem kapsamının hem de yoğunluğunun önemli ölçüde artışa geçtiği söylenmiştir.

Çin'in Asya ile olan ilişkilerine bakıldığında Çin diplomasinin en çok dikkatini çeken bölgenin burası olduğu vurgulanmıştır. Çin'in Orta Doğu ile ilişkilerine bakıldığında ise Çin'in stratejik, coğrafi, kültürel, siyasi, dini ve ticari olarak uzun bir süre bu bölgeden kopuk olduğunun altı çizilmiştir.

Afrika ile ilişkilerde Çin'in Tayvan'ın statüsü, Birleşmiş Milletler'e (BM) katılım, Maocu ideolojinin kıtada yayılması ve kıtadaki sömürgecilik karşıtı mücadelenin desteklenmesi gibi konular kapsamında bölgeyle ilgilendiği ileri sürülmüştür.

Latin Amerika noktasında ise Çin'in bu bölgeyle olan ilişkilerinin tam manasıyla 1990'lı yılların sonunda başladığı ve Çin'in bölgeye olan ilgisinin kültürel, diplomatik, ekonomik ve askeri olarak bölgeye ilgi duyduğu söylenmiştir.

Tüm bunların ardından kitap "Çin ve Küresel Yönetişim" başlıklı dördüncü bölüm başlıklı dördüncü bölümü ile devam etmiş ve ilk olarak Çin'in büyük güç statüsünün artmasının Batılı devletlerin Çin'den ulus ötesi tehditlere daha çok katkıda bulunmasını istemesine neden olduğu belirtilmiştir.

Ardından "Küresel Yönetişim" kavramının kökenlerine inilmiş sonrasındaysa Çin'in küresel yönetim sicili incelenmiştir. Bu çerçevede dünyanın Çin'in büyümesine ve pasif bir devletten daha aktif bir aktöre

dönüşümüne şahit olduğuna bu noktada da Çin'in artan gücünün ve güveninin etkili olduğuna değinilmiştir.

Bu bağlamda Çin'in küresel yönetimdeki en dikkat çekici etkisinin, ülkenin bölgesel ve uluslararası bölgesel örgütlere katılımı olduğu söylenmiştir. Bu noktada Çin'in ilk olarak "sistem karşıtı" olduğu, daha sonrasında "sistem inceleme evresine geçtiği" ve son olarak da "sistemden yararlanma" aşamasına geçiş yaptığı nitekim Çin'in sistemi kullanmayı öğrendikçe küresel çapta sesinin de daha yüksek ve çok çıktığı ileri sürülmüştür.

Daha sonrasında Çin için en önemli uluslararası örgütün BM olduğu ve Çin'in uzun bir süre bu örgütün dışında bırakılmasına rağmen katılım sağladıktan sonra örgütün önemli bir savunucu haline geldiği, bu durumun da bir ironi yaratmakta olduğu belirtilmiştir. Çin'in BM içerisindeki durumu incelendiğiysen Genel Kurul'da doktriner ve katı bir duruş sergilediği ancak Güvenlik Konseyi'nde pragmatik ve esnek bir davranışlar ortaya koyduğu söylenmiştir. Ardından Çin ve küresel yönetim konusu Interpol ve uluslararası suç, kamu sağlığı ve küresel çevre kapsamalarında analiz edilmiştir.

Bu bölümün ardından kitap, "Çin'in Küresel Ekonomik Varlığı" başlıklı beşinci bölüm ile devam etmiştir. Bu bölümde ilk olarak dünyanın Çin gibi bir ticaret gücünü hiçbir zaman görmediği ve ABD ile Japonya'nın dış ticaretlerinin de Çin'in olduğu kadar hızlı bir şekilde büyümediği belirtilmiştir. Nitekim Çin hükümetinin genel kalkınma stratejisi olarak dış ticarete oldukça imtiyaz tanıdığı ve 2009 yılında Çin'in Almanya'yı geçerek dünyanın en büyük ihracatçısı haline geldiği söylenmiştir.

Daha sonrasında Çin'in dünyanın atölyesi haline geldiği ve Çin'in dünyanın en büyük cep telefonu, kaydırıcı yağ, ev ve ofis mobilyası setleri, paslanmaz çelik, ayakkabı, kumaş ve naylon, Noel süsleri, kaset çalar, çamaşır makinesi, televizyon, tekstil ürünleri, bilgisayar, çplastik ve lityum iyon pil üreticisi olduğu vurgulanmıştır.

Ardından Çin'in ithalatının gelişmekte olan ülkelerden aldığı birçok çeşitli doğal kaynakları ve hammaddeleri içerdiği, gelişmekte olan ülkelerin de Çin'e özel donanım, makine ve yüksek teknoloji ürünler sağladığı bu nedenle de hammaddelerin ve doğal kaynakların Çin ithalatındaki önemini göz ardı edilemeyeceği söylenmiştir.

Bu bölümün sonrasında kitap, "Çin'in Küresel Kültürel Varlığı" başlıklı

DAVID SHAMBAUGH, ÇİN KÜRESELLEŞME YOLUNDA: KISMİ GÜÇ, YARIN YAYINLARI, İSTANBUL 2016, 419 S.

altıncı bölüme geçmiştir. Bu bölümün başında Çin'in küresel bir güç olmasından kaynaklı olarak statü arayış sürecinde hem küresel imajın hem de yumuşak gücün önemini keşfettiği belirtilmiştir.

Çin'in yumuşak güç arayışının Çin dışındaki birçok akademisyen ve analistin de dikkatini çektiği nitekim birçoğunun Çin'in yumuşak gücünün fazla olduğunu düşündüğü birçoğunun da bunun az olduğunu düşündüğü söylenmiştir. Yumuşak gücün Çinceye genellikle ruan shili şeklinde çevrildiği ve bu tabirin Çin akademisine girişinin yaklaşık olarak yirmi yılı bulduğu vurgulanmıştır.

Birçok akademisyenin Çin'in yumuşak gücü noktasında fikir ayrılıklarına sahip olduklarının altı çizilmiştir. Zira Çin'deki yumuşak güç söylemi ve yaklaşımının üç farklı fraksiyona bölündüğü bunların da yumuşak gücün temeli olarak kültür, ekonomi ve siyaset şeklinde farklı noktaları vurgulayan yaklaşımlar oldukları öne sürülmüştür.

Çin'in yurtdışına gere isteyerek gerekse de istemeyerek birçok mesaj aktardığı ve Çin hükümeti ile Çinli akademisyenler için yumuşak gücün kamu diplomasisi ile dış propagandanın bir karışımı olduğu söylenmiştir. Bu mesajlara ve kavramlara örnekler verilmiş, kavramların "Yeni Uluslararası Düzen", "Yeni Güvenlik Kavramı", "Çin'in Barışçı Gelişme Yolu", "Çin'in Barışçı Yükselişi", "Çin'in Stratejik Ortaklığı", "Barışçı Gelişme", "Uyumlu Dünya" ve "Barışçı Gelişme" oldukları söylenmiştir.

Daha sonrasında yurt dışında kamu diplomasisini, yumuşak güç tanıtımını ve dış propagandasını uygulamak için birçok resmi, yarı resmi ve gayri resmi araç kullandığı belirtilmiştir. Bunlar Devlet Konseyi Bilgi Dairesi, Dışişleri Bakanlığı Bilgi Bölümü Ve Kamu Diplomasisi Dairesi, Xinhua Haber Ajansı, Merkezi Çin Televizyonu, (CCTV) Uluslararası Çin Radyosu, Gazeteler, Kitaplar ve Dergiler ve Değişim Kuruluşlarıdır.

Bunların ardından Çin'in genişleyen küresel kültürel ayak izleri incelenmiştir. Nitekim bunların tarih ve medeniyet, eğitim ve araştırma, Konfüçyüs Enstitüleri, edebiyat, sanat, moda ve tasarım, film, turizm ve sporlar vasıtasıyla yapıldığı saptanmıştır.

Sonrasında kitap, "Çin'in Küresel Güvenlik Alanındaki Varlığı" başlıklı yedinci bölüm ile devam etmiştir. Bu noktada ilk olarak Çin'in küresel güvenlik varlığının "geleneksel büyük bir güce" uygun bir biçimde gelişmediği belirtilmiştir. Zira Çin'in askeri kapasitesinin ülke dışında üsler kurma ve yurtdışına asker gönderme, donanmasını sınırlarından uzak

denizlerde konuşlandırabilme, küresel çatışmalara doğrudan veya dolaylı olarak vekil aktörlerle katılma, küresel güç yansıtma yetenekleri oluşturma, başka aktörlere karşı zor kullanma şeklinde gelişmediğinin atı çizilmiştir.

Aynı zamanda Çin'in askeri gücünü ve kapasitesini son yirmi yıl içerisinde sürekli olarak arttırdığı ve geliştirdiği ve şu an dünyanın en büyük ikinci askeri gücü sayılabileceği ancak askeri yeteneklerini geliştirmesine rağmen Çin'in gerek kendi topraklarında gerek diğer bölgelerdeki uluslararası barış misyonlarındaki askerlerini sınırlı tuttuğu öne sürülmüştür.

Bu kapsamda Çin'in küresel enerji ihtiyaçlarının ve ticari varlığının ülkenin güvenlik çıkarlarını yeniden tanımladığı, ithal petrole duyulan ihtiyacın Çin'in enerji güvenliği noktasındaki stratejisini yeniden şekillendirdiği ve bunun da sınır savunması, ulusal güvenlik politikaları, yabancı topraklar noktasındaki taleplerin önemiyle donanmanın gelişmesi üzerinde etkisi olduğu söylenmiştir.

Çin'in uluslararası güvenlik sorunlarının çözümüne katkıda bulunma kapasitesinin dünyanın Çin'den beklentilerinin artmasıyla Çin'in büyümekte olan rolünü kavramsallaştırmasıyla yakından ilintili olduğu vurgulanmıştır.

Çin'in küresel mali ekonomik istikrar ve büyüme, küresel yenilik ve teknolojik gelişme, küresel halk sağlığı, küresel enerji ikmal, küresel iklim değişikliği ve gelişmekte olan ülkelere kalkınma yardımı noktasında oldukça önemli katkılar sağladığı ve bu alanların hepsinde Çin'in küresel yönetimi ve uluslararası aktörleri etkileyebilme kapasitesine sahip olduğu söylenmiştir. Ancak bu etkileyebilme kapasitesinin geleneksel askeri güvenlik alanından daha fazla olduğunun altı çizilmiştir. Nitekim Çin ulusunun yeni gücü ve boyutunun büyüyen ve artan küresel çıkarları ve nüfuzuyla doğru bir orantı sergilediği ve bu kapsamda diğer aktörlerin de Çin'den beklentilerinin arttığı belirtilmiştir.

Son olarak kitap "Küreselleşmiş Bir Çin'le Baş Etmek" başlıklı sonuncu bölümüyle sona ermiştir. Bahse konu olan bölümde ilk olarak Çin'in önceki bölümlerde bahsi geçmekte olan tüm konularda küreselleşmekte olduğu için bunun dünya için ne anlama geldiği ve dünyanın bu duruma nasıl bir tepki vermesi gerektiği soruları sorulmuş nitekim son bölümün de bu sorular üzerinde duracağı aktarılmıştır.

DAVID SHAMBAUGH, ÇİN KÜRESELLEŞME YOLUNDA: KISMİ GÜÇ, YARIN YAYINLARI, İSTANBUL 2016, 419 S.

Bu bağlamda ileriye bakmak için öncelikle geriye bakmanın öğretici olacağı ve Çin'in geçmişte yabancıları idare etme yöntemlerinin tamamının ortak noktasının Çin ritüel ve uygulamalarına entegre edilmiş olmasından geldiği söylenmiştir. Nitekim bunun Çin'in merkezîyet ve üstünlük fikrine dayandığı vurgulanmıştır.